

Abstrakt

Problematika práv na ochranu osobnosti fyzické osoby coby individuality a suveréna je nejen v současné době skutečně aktuálním tématem, které reflektuje změny v souvislosti s událostmi postupného společenského i politického vývoje společnosti. Česká republika se po roce 1989 vlivem změn politického prostředí vydala nelehkou cestou přeměny společenských a ekonomických vztahů. Práva na ochranu osobnosti se týkají každé fyzické osoby již ze samé podstaty její existence, tudíž zaujímají významné místo v systému občanského práva, které jim garantuje dostatečnou a efektivní ochranu prostřednictvím svých nástrojů ochrany, především tedy prostřednictvím ochrany soudní. Nutno však konstatovat, že společenské vztahy jsou natolik různorodé a tedy ani není mnohdy v moci zákonodárce taxativní právní úpravou postihnout veškeré počínání člověka. Tato nedokonalost může samozřejmě znamenat, že právní normy jsou mezerovité, často nejednoznačné a systémově nepropracované. Zpracování této disertační práce osvětluje skutečnost, že problematika práv na ochranu osobnosti dosahuje širokého rozsahu, neboť člověk, fyzická osoba, jíž svědčí tato práva, sám je elementárním objektem nevyčerpatelného lidského zkoumání již po tisíciletí, že není ji možné komplexně postihnout pouze v rámci disertační práce.

Ve své práci jsem se proto zabývala podstatnými aspekty této problematiky. Nejprve bylo nezbytné zaměřit se na všeobecné teoretické otázky práv na ochranu osobnosti a vymezit některé pojmy, s nimiž se lze v této oblasti setkat, a sice pojem osoby a lidské osobnosti. S ohledem na tradici a smysl práv na ochranu osobnosti jsem se zaměřila na jejich úpravu z pohledu obecného historického vývoje tak i v rámci českého právního prostředí. Signifikantní rozvoj právních úprav ochrany osobnosti v oblasti mezinárodního práva lze sledovat pochopitelně v období po druhé světové válce v důsledku toho i v rámci právních úprav jednotlivých států. Podrobněji jsem se věnovala právům na ochranu osobnosti v systému angloamerického práva, konkrétně ve Spojeném království Velká Británie a Severního Irska a současně ve Spojených státech amerických, poté v kontinentálním systému práva právní úpravě ve Francii a Německu. Stěžejní část mé disertační práce je pak zaměřena na českou právní úpravu práv na ochranu osobnosti fyzické osoby, na jejich zakotvení v ústavněprávní rovině a zejména pak v rovině zákonné, v oblasti práva občanského avšak i dalších právních odvětví doplňující komplexnost právní úpravy této problematiky.

Byla provedena analýza všeobecného osobnostního práva v objektivním smyslu i ve smyslu subjektivním a další podstatná část práce byla věnována subjektům, jímž svědčí tato

práva. Přestože všeobecná osobnostní práva patří k nejvýznamnějším právům lidské osobnosti jako suveréna vůbec, jimž stát garantuje ochranu a zaručuje jejich plnohodnotný rozvoj, i ve vyspělých demokraciích vyvstávají situace, kdy je ve společnosti nezbytné všeobecná osobnostní práva omezit. Český právní řád zakotvuje omezení osobnosti práv na ochranu osobnosti fyzické osoby, která přichází v úvahu pouze *secundum legem* zákonem stanovených podmínek, tedy k omezení či zásahu do všeobecného osobnostního práva fyzické osoby je možné pouze na základě svolení jako projevu svobodné vůle fyzické osoby a v případech konkrétně *de lege lata* stanovených občanským zákoníkem a dalšími právními předpisy. Předmětu všeobecných osobnostních práv byla věnována následující kapitola. Z dikce ust. § 11 o. z. je zřejmé, že jednotlivé dílčí hodnoty všeobecného osobnostního práva, jsou vymezeny demonstrativním způsobem prostřednictvím generální klauzule, je nutno mít na zřeteli, že předmět všeobecných osobnostních práv však tímto výčtem není zdaleka vyčerpán, nejedná se o *numerus clausus*. V dalším výkladu jsem se proto zaměřila vzhledem k rozsahu tohoto předmětu pouze na vybrané dílčí hodnoty osobnosti fyzické osoby, konkrétně na právo na tělesnou integritu, právem na čest a lidskou důstojnost, právem na soukromí a konečně právem na jméno. Všeobecná osobnostní práva jsou coby práva subjektivní povahy v případě neoprávněných zásahů ve formě ohrožení či porušení těchto práv chráněna obecnými i zvláštními právními prostředky ochrany, přičemž jádro této ochrany, jíž se dostalo podrobného pohledu, spočívá v ochraně poskytované orgány aplikujícími právo, tedy ochraně soudní, neboť u nezávislého soudu se lze domáhat ochrany prostřednictvím žaloby negatorní, restituční a satisfakční, díky níž mohou být uplatněny specifické nároky dotčené fyzické osoby v podobě morální či finanční satisfakce. Právě určení výše finanční satisfakce za neoprávněný zásah do osobnosti fyzické osoby je záležitostí volné úvahy rozhodujícího soudce v závislosti na povaze a okolnostech konkrétního případu a *de lege ferenda* je na místě vyřešit duplicitní uplatňování nároků na náhradu újmy na zdraví z titulu náhrady škody a ochrany osobnosti. Lze tedy doporučit opustit současné pojetí škody *de lege lata* v souladu s nálezem Ústavního soudu ČR ze dne 4. 5. 2005, sp. zn. Pl. ÚS 16/04, v němž směrem k zákonodárci zdůrazňuje, že z legislativního hlediska by bylo správnější opustit stávající pojetí škody jako majetkové újmy a pokládat za škodu i újmu vzniklou působením na tělesnou a duchovní integritu poškozeného. Podle současné tendence v oblasti deliktního práva v souladu s principy evropského deliktního práva je nutno škodu pojímat jako majetkovou nebo nemajetkovou újmu na zájmu chráněném zákonem. *De lege lata* se jeví jako sporným vztah mezi ust. § 444 odst. 3 a § 13 o. z. tzn., odškodněním specifikovaných osob v případě usmrcení osoby jim blízké a náhradou nemajetkové újmy za zásah do práva na soukromí a

jeho sféry rodinného života. V této souvislosti si dovoluji poukázat na fragmentárnost úpravy práva na soukromí v Listině základních práv a svobod.¹ Ve vztahu k tvůrcům připravovaného soukromoprávního kodexu je nutno *inter alia* vyzdvihnout v první řadě zařazení rodinného práva do občanského zákoníku, a v druhé řadě je novem explicitní zakotvení práva na ochranu soukromí ust. § 87, kde je prostřednictvím generální klauzule ve větě první vysloven obecný zákaz zásahů do soukromí člověka bez jeho svolení či bez zákonného důvodu, z dikce ust. § 87 plyne demonstrativní výčet zakázaných neoprávněných zásahů do soukromí. Tvůrci připravovaného občanského zákoníku se zaměřili na problematickou otázku (ne)promlčitelnosti náhrady nemajetkové újmy v penězích v případě neoprávněného zásahu do osobnosti fyzické osoby, která byl předmětem četných disputací, *de lege ferenda* v souladu se zmíněnými principy evropského deliktního práva je nemajetková újma považována za druh škody, tudíž právo na její náhradu v penězích nemůže zůstat v rámci úpravy závazků z deliktů nepromlčitelným. Závěrem lze konstatovat, že právní úprava všeobecných osobnostních práv je v současnosti na úrovni občanského zákoníku poměrně skromná, nicméně je dotvářena i pod vlivem ESLP judikaturou Ústavního soudu ČR i Nejvyššího soudu ČR. Jsem však přesvědčena o tom, že oblast práv na ochranu osobnosti je natolik citlivým, diskutovaným a rozsáhlým tématem, neboť právě v této oblasti často dochází k ostrým kolizím etických, náboženských a právních otázek, že právě v této problematice nás v budoucnu čeká v souvislosti s připravovaným kodexem, rozvojem telekomunikačních i jiných technologií, ale také vzhledem k variabilitě lidského života mnoho zajímavého.

¹ čl. 7, 10 odst. 2 a 3, 12, 13 a 32 odst. 1 Listiny.